

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Kentsel Mekanı Değiştiren ve Dönüştüren Üst Örtülere Dair Bir Sınıflandırma Denemesi*

Yük. Peyzaj Mimarı Ayşe Azaklı¹, Doç. Dr. Arzu Kalın²

Özet

Fiziksel olarak yapılar ve boşlukların bir araya gelmesinden oluşan kent için, yapılar ne kadar önemli ise sosyal mekânların kente karakterini veren ve aynı zamanda estetik ve işlevsel nitelikleriyle tasarlanan bu yapıların üst örtüleri de o kadar önemlidir. Günümüz kent yapısında örtü de devinime uğramış ve tek fonksiyonlu olmaktan çıkıp mekânı örtmekten başka işlevlere de sahip olmuştur. Bu araştırma, mekânın kendini temsil eden bileşeni olarak örtü kavramını ele almakta, bir mekân bileşeni olarak örtünün mekânı temsil eden bir unsura dönüşüm sürecini kuramsal olarak tanımlamaya ve günümüz kentsel mekanlarından seçilen özgün örnekler üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda araştırmada, insanın mekânda örtüyle etkileşimi, dilde bireyin durum halleri ile özdeşleştirilmiş ve kullanıcının örtü ile etkileşimi “Kentsel Mekânda Durum Olarak Örtü” olarak tanımlanmıştır. Oluşturulan 11 örtü sınıfı için örnek örtü/mekan seçilerek mekan-örtü, etkinlik-örtü ve biçim-örtü başlıkları altında değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular örtünün biçimsel olarak mekanın baskın elemanı konumuna evrildiğini göstermektedir. Örtü biçimi, boyutu ve detaylarındaki karmaşıklığın artmasıyla mekanın kabuğu olmaktan çok yapının kendisine dönüşmektedir. Ve bu dönüşüm artık örtünün, multidisipliner bir tasarımcı grubuyla tasarlanmasını zorunlu kılmakta ve peyzaj mimarları olarak bu yapıda yerimizi almamız için önemli bir fırsat sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: kentsel mekan, örtü, değişim/dönüşüm, geçişim

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı ABD., Trabzon, Türkiye.
E-mail: ayseimamoglu@hotmail.com ORCID: 0000-0002-1128-6126

²Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Trabzon, Türkiye.
E-mail: arzuk@ktu.edu.tr ORCID: 0000-0003-2988-1916

Başvuru – Submission: 15/02/2022

Kabul – Acceptance: 23/03/2022

*Bu makale KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında Doç. Dr. Arzu Kalın danışmanlığında Ayşe Azaklı tarafından tamamlanan “Kentsel Açık Mekanlarda Örtü Sistemlerinin Değişimi/Dönüşümü ve Mekanın Örtü İle Temsili” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

A Classification Attempt On Top Covers/Structures That Change And Transform Urban Space

Abstract

For the city, which is physically composed of buildings and spaces, the more important the buildings are, the more important are the top covers of these structures, which give the character of social spaces to the city and are designed with their aesthetic and functional qualities at the same time. In today's urban structure, the cover has also moved on and has other functions than covering the space, rather than being a single function. This research deals with the concept of the cover as the self-representing component of the space, tries to theoretically define the transformation process of the cover as a space component into an element that represents the space, and tries to explain it through the original examples selected from today's urban spaces. In this context, in the research, the interaction of man with the cover in the space has been identified with the individual's state of affairs in the language and the interaction of the user with the cover has been defined as "Cover as a Situation in Urban Space". The sample cover/space was selected for the 11 cover classes created and evaluated under the titles of space-cover, activity-cover and form-cover. The findings show that the cover has formally evolved into the dominant element of the space. With the increase in the complexity in the form, size and details of the cover, it turns into the building itself rather than the shell of the space. And this transformation now necessitates the design of the cover with a multidisciplinary designer group and presents an important opportunity for us to take our place in this structure as landscape architects.

Key Words: Open Urban Space, Cover/Structure, Changing/Transformation, Transition

Giriş

Modern kent tasarımlarında kentsel mekânları birbirine bağlayan ve mekâna yer olgusunu yükleyip bir karakter kazandıran öğelerden biri de mekânı vurgulayan üst örtü sistemidir. Günümüz kent yapısında örtü de devinime uğramış ve tek fonksiyonlu olmaktan çıkıp mekânı örtmekten başka işlevlere de sahip olmuştur. Örtü, mekânın oradallığını, kullanılabilirliğini, farklılığını, davetkârlığını, estetik niteliğini ve fonksiyonelliğini gösterir. Böylece örtü artık 'işlev' ile birlikte, 'kent kullanıcısı' ile birlikte, 'yer' ile birlikte ve mekânın daha 'çok', daha 'büyük' bir bileşeni olarak tanımlanır. Zaman zaman işlevinden soyutlanıp işlevsizliği ile, tamamen standart algının dışında bir işlev olarak tanımlanır.

Kentsel Mekan ve Örtü

Temel olarak ele alırsak kent, insanları saran, yakınlaştıran, kucaklayan bir mikrokozmos olarak tanımlanabilir. Böyle bir tanımda kent, içinde yaşayan insanların sokaklarında, parklarında, meydanlarında, açık alanlarında istemsiz olarak karşılaştığı ve özgür bir şekilde kendilerini ifade ettikleri, kaynaştıkları, ortak bir kentli kültürü yaratacakları büyük bir toplumsal uzlaşma arenasıdır (Norberg-Schulz, 1980).

Fiziksel bir oluşum olarak değerlendirdiğimizde ise kentler yapılar ve yapıların yan yana gelişiyile tanımlanmış boşluklardan oluşan fiziksel bir bütün olarak tanımlanır. Bu bütünde binalar arasında kalan tüm mekânlar, dış mekân ya da kentsel mekân olarak değerlendirilir (Erdönmez ve Akı, 2005). Kentsel mekânlar kendilerini çevreleyen yapı biçimleri ile sürekli bir ilişki içindedir. Bu kolektif yaşamın devamlılığı için kentsel mekân, her türlü aktiviteye olanak sağlamalı ve doğal çevrenin topografik yapısı ile uyumlu olmalıdır. Bir başka deyişle kentsel mekân, çeşitli sınır elemanları kullanarak, tanımlanmış bir boşluğu, ihtiyaca göre işlevlendirerek oluşturulmalıdır (Gehl, 1970).

Fiziksel yapısı karmaşık bir kolektif ilişkiler bütünü tanımlayan kent fiziksel boyutunun yanı sıra kullanıcılarının mekânsal deneyimleriyle de tanımlanır. Kentsel algıda kullanıcı deneyimlerini önemseyen Lefebvre kentsel mekânı “kendisine bağlanan imgeler ve semboller yolu ile dolaysız olarak yaşanan, sözel olmayan araçlarla anlaşılan mekân” olarak nitelendirmiştir (Lefebvre, 1991). Kullanıcısının kentsel mekan ile deneyimini ön plana çıkartan bu tanım, Norberg-Schulz’un mekânın belirli bir biçimi olarak ortaya çıkan, belirli mekânlarla ilişkilendirilen özgün eylemler ve tasavvurlar doğrultusunda isimlendirme yolu ile oluşan ‘yer’ kavramı ile de örtüşmektedir (Norberg-Schulz, 1980).

Fiziksel olarak yapılar ve boşlukların bir araya gelmesinden oluşan kent için, yapılar ne kadar önemli ise sosyal mekânların kente karakterini veren ve aynı zamanda estetik ve işlevsel nitelikleriyle tasarlanan bu yapıların üst örtüleri de o kadar önemlidir. Literatürde örtü kavramı “yapıları üstten örten ve doğa etkenlerinden (ısı, hava, kar) koruyan yapı sistemi” olarak tanımlanan “çatı” kavramından gelir. Geleneksel çatı sistemleri taşıyıcı sistem ve örtüden oluşur. Taş, saz, toprak, ahşap vb. malzemelerin kullanılması nedeniyle örtü geleneksel sistemde daha çok bir kaplama biçimi olarak ele alınmaktaydı (Çelebi, 2012). Oysa yapı sistemlerinin gelişimi “çatı” kavramının “strüktüre” dönüşmesine neden olmuştur. Strüktür mekanı sınırlandıran öğeleri ayakta tutan sistemdir. Geçmişten günümüze gelişen teknoloji de her yeni yapı kültürü için, gittikçe daha büyük açıklıkları, daha kolay gerçekleştirilen strüktür sistemleriyle geçmek çabasına katkıda bulunmuştur (Kuban, 2018). Günümüzde bilgisayar teknolojilerinin gelişmesi ve mimari tasarım sürecine entegrasyonu ile Jencks’in dediği gibi, mimarlıkta profesyonel bariyerlerin yıkıldığı ve uzman rollerinin değiştiği bir hızlı değişim sürecine tanıklık etmekteyiz (Jencks, 2002). Bu değişim sürecinde kentsel mekana dair üst örtü taşıyıcı sistemi ile örtü ayırımının ortadan kalkmasıyla sınırlandırma işlevinin yapının bütününe dönüştüğü bir karmaşık sistemde, pek çok meslek disiplinin ortak çalışmasının bir ürünü olarak üretilmektedir (Bagneris ve ark., 2008). Böyle bir üretim yaklaşımı örtünün yeniden tanımlanmasını gerektirir. Bu yeni tanımlamada kentsel mekana dair üst örtü, işlevsel ve estetik olmanın yanı sıra yere özgü özellikleri de temel alan tasarım yaklaşımıyla ortaya konmak zorundadır.

Örtünün Kentsel Durum Olma Hali

Bütün bu kent ve kentsel mekan tanımlarının bizi getirdiği en önemli noktalardan biri günümüz kentinin, kullanıcılarının bireysel ve sosyal konumları üzerinden deneyimlendiği için kültürel bir yaklaşımla değerlendirildiği gerçeğidir.

Kent kavramında çelişki ve farklılıklar kolektif bir bütünü oluştururlar. Bu nedenle kent mekanı ancak “sosyal mekân” olarak tanımlandığında günümüz yaşayan kentlerini tasarlamak mümkün olacaktır. Bu bağlamda kent, işlevsel ve estetik olmasının yanı sıra yere özgü özellikleri temel alan tasarım yaklaşımlarıyla örgütlenmelidir (Gür, 2017). Bu örgütlenmeyi sağlayacak çağdaş tasarım yaklaşımı, doğal olarak, sosyal, politik, ekonomik ve doğal sistemlerin birbiriyle olan karmaşık bağıntısını dikkate almalı ve “yaşam kalitesini yükseltecek çevreler tasarlamayı” hedefine koymalıdır. Gür, bir yandan geçmişin bilgilerini kullanırken diğer taraftan geleceğin beklentilerini de aklında tutarak şimdiyi tasarlayan böyle bir tasarım yaklaşımı için “Transition=Geçişim”in yeni bir tasarım araştırmaları alanı vadettiğini söylemektedir. “Geçişim Tasarımı” olarak adlandırılabilir bu yeni tasarım alanı; “henüz olmamış”a dair güçlü söylem ve vizyonlar üretmek; yerelin geçmişten günümüze ulaşan yol ve yöntemlerini sosyal yenilik çözümleriyle entegre ederek; ya da, transdisipliner bir yaklaşımla kaynağını geçmişin vizyonundan alan yaratıcı ve yere bağlı çözümler üretmek, gibi yeni tasarlama yolları önerir (Gür, 2017). Örtünün kentsel durum olma hali, yere bağlı çözümler üretme sürecinde kullanıcının mekanla etkileşimini, özellikle de mekanda örtüye göre belli bir konumda/durumda olma halini tanımlar.

Araştırmanın Amacı

Bu makale, günümüz metropol kentlerinde kentsel kamusal mekânın değişimi ve dönüşümünde etkin bir eleman olan örtü kavramını ele almaktadır. Örtünün kentlerde kamusal mekanı nasıl yeniden oluşturup dönüştürdüğünü, varsayımsal bir örtü sınıflandırması denemesi üzerinden tanımlamaya ve günümüz metropollerindeki kamusal mekanlardan seçilen özgün örnekler üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Araştırmada kent kullanıcısının kamusal açık mekan ve onunla etkileşimi bağlamında farklı işlevde, farklı malzemelerden yapılmış, farklı büyüklüklerde örtü elemanı ya da sistemlerinin tanımladığı kentsel açık mekan örnekleri “Kentsel Durum Olarak Örtü” adı altında bir kurgusal sınıflandırma önerisi ile 11 adet örtü sınıfı olarak tanımlanmıştır. Bu adımdan sonra örtünün kamusal alandaki değişim ve dönüşüm süreci dünyadaki özgün kamusal alanlarda bulunan ya da bu alanları tanımlayan birer adet örtü örneği üzerinden tipolojik olarak incelenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi ve Uygulanması

Bu araştırma kapsamında değişip dönüşerek yapıyı, mekânı hatta boşluğu tanımlamada işlevsel olmanın yanı sıra simgesel boyutuyla öne çıkıp mekânı tanımlayan temel unsurlara dönüşen örtüler, geçişim tasarımı yaklaşımının bir ürünü olarak ele alınacak ve sınıflandırılacaktır. Bu bağlamda yapılacak sınıflandırmanın amacı, insanın mekânın bir bileşeni olan örtü ile olan etkileşiminin Transition/Geçişim’in retorik bir izi olarak günümüz kentsel mekânlarında sürülmesidir.

Araştırmanın ilk aşamasında insanın mekânda örtüyle etkileşimi, dilde bireyin durum halleri ile özdeşleştirilmiş ve kullanıcının etkileşimi “Kentsel Mekânda Durum Olarak Örtü” olarak tanımlanmıştır. Mekân-İnsan-Örtü etkileşiminde örtünün “kentsel bir durum” olması fikri Öztürk’ün Barcelona’daki Pazar yerlerini incelediği araştırmasından referans almaktadır. Söz konusu çalışmada araştırmacı önce geçişim kavramının retoriğini “farklı fikirleri birbirine bağlayan bir sözcük veya ifade” olarak ele almış ve daha sonra bunu “bir fikirden başka bir fikre geçiş” olarak tanımlamıştır. Daha sonra dilde yaygın olarak kullanılan “geçişsel kelimeleri” yapıları okuyacak biçimde tanımlayarak “mimarlık analizindeki kavramlar”la eşleştirmiştir (Öztürk, 2017). Araştırmada benzer bir yol izlenerek Transition/Geçişim’in retoriği kavramından yola çıkılmış ve İngilizce’de prepositions, dilimizde ise “durum halleri” olarak tanımlanan geçişim kavramları, günümüz çağdaş ve yaratıcı kentsel mekânlarındaki örtüleri sınıflandırmak için tanımlanmıştır. Birbirlerini bütünleme doğrultusunda İngilizce ve Türkçe olarak birlikte ele alınan bu kavramlar, daha sonra insan-mekân-örtü ilişkisi bağlamında kentsel durum olma halini tanımlayacak biçimde kendi özgün anlamlarına sahip “örtü sınıfları” olarak tanımlanmıştır. Kentsel durum olarak örtüler sınıflandırıldıktan sonra her bir başlık için uygun görülen örnekler seçilmiştir. Bu aşamadan sonra seçilen örnekler mimari mekân analizlerinde geçen kavramlar (Öztürk, 2017) bağlamında üç başlık altında irdelenmiştir:

1. Mekân-Örtü İlişkisi: Bu başlık altında örtünün nasıl bir mekânsal kurgu tanımladığı incelenmektedir.
2. Etkinlik/İşlev-Örtü İlişkisi: Örtünün mekânsal kurgusu ve biçimlenişinin tanımladığı etkinlik çeşitliliği, bu başlık altında örneklenmektedir.
3. Biçim-Örtü İlişkisi: Bu başlık altında ise örtünün biçimsel kurgusunun referans aldığı yaklaşım değerlendirilmektedir.

Bulgular

Kentsel Durum Olarak Örtü Sınıflandırması Önerisi

Kullanıcısının kamusal mekanı tanımlayan bir donatı olarak örtü ile etkileşimi üzerinde geliştirilen “Kentsel Durum Olarak Örtü Sınıflaması”nın kuramsal çerçevesinin nasıl oluşturulduğu Tablo 1’de verilmektedir:

Tablo 1. Kentsel Durum Olarak Örtü Sınıflandırması Önerisinin Kurgusu

DİLDE DURUM HALLERİ (PREPOSITIONS)		ÖNERİ
İNGİLİZCE	TÜRKÇE	ÖRTÜ SINIFLARI
IN	İÇİNDE: kelimesi, konum olarak bir şeyin içinde olmayı ifade etmektedir (URL 1). Yapılan sınıflamada "içinde olma" durumu olarak ele alınmıştır.	İÇİNDEN GEÇİLEBİLEN ÖRTÜLER
ON	ÜSTÜNDE: kelimesi, bir şeyin üzerinde yer alma anlamına gelmektedir. Yapılan sınıflamada "üstünde olma" durumu olarak ele alınmıştır (URL 1).	ÜSTÜNDE YURUNEBİLEN ÖRTÜLER
AT	ORADA: kelimesi, bir yerde olmak anlamına gelmektedir. Yapılan sınıflamada "orada olma" durumu olarak ele alınmıştır (URL 1). Bir üst örtü yapısal kompleksinde olmakla ilişkilendirilmiştir.	MEKANI KAPSAYAN ÖRTÜLER
UNDER	ALTINDA: kelimesi, altında, aşağısında anlamına gelmektedir (URL 1). Yüksek tavan özelliği göstermek ve etrafı dört duvarla çevrili olmamak, gökyüzü ile göz teması kurabilmekle ilişkilendirilmiştir.	ALTINA GIRİLEBİLEN ÖRTÜLER
NEAR	YANINDA: kelimesi, yanında, yakınında, bitişik gibi anlamlar içermektedir. Yapılan sınıflamada "devamında olma" durumu olarak ele alınmıştır (URL 1). Örtünün, bulunduğu lokasyonun coğrafi, topoğrafik ve estetik çevresine uyumlu, adeta çevrenin doğal bir uzantısı ve devamı izlenimi vermekle ilişkilendirilmiştir.	ÇEVRENİN DEVAMI OLAN ÖRTÜLER
BEHIND	ARKA SINDA: kelimesi, arkasında, gerisinde gibi anlamlar içermektedir (URL 1). Yapılan sınıflamada "ardında olma/ardından görülebilme" olarak ele alınmıştır. Bu grup örtüler, bir bütün olarak görülebildikleri için yapıyı bir iç mekân özelliğinden çıkarak biçimde bütüncül olarak algılanmasını sağlarlar.	ARKASI GÖRÜLEBİLEN/TRANSPARAN ÖRTÜLER
WITH	İLE: kelimesi beraberinde, yanında gibi anlamlar içermektedir (URL 1). Yapılan sınıflamada "Bir arada bulunma/birbirini bütünleme" durumu olarak ele alınmıştır. Kubbe gibi, yapının tasarımsal özellikleriyle ve tarihi dokusuyla uyumlu olmak ve transparanlık özelliğiyle ilişkilendirilmiştir.	YAPİYİ BUTUNLEYEN ÖRTÜLER
FROM	BİR ŞEYDEN BAŞKA BİR ŞEYE: kelimesi, en genel anlamı olan "-den" anlamına gelmektedir (URL 1). Yapılan sınıflamada "bir şeyden başka bir şeye değişme/dönüşme" durumu olarak ele alınmıştır. Yekpare bir yapının kendi içindeki parçalanmalarla örtüye değişimini/dönüşümünü gösterebilen örneklerdir.	DEĞİŞEN/DÖNÜŞEN ÖRTÜLER
FOR	İÇİN: kelimesi, için, amacıyla gibi anlamlar içerir (URL 1). Yapılan sınıflandırmada "bir şey için olma" durumu olarak ele alınmıştır. Bu grup kendi özel amacını ortaya koyan ve diğer kategorilerden farklı olarak işlevi ön plana çıkan örtülerle ilişkilendirilmiştir.	BAGLAMI/İŞLEVI TANIMLAYAN ÖRTÜLER
BETWEEN	ARA SINDA: kelimesi arasında, ortasında gibi anlamlar içermektedir (URL 1). Yapılan sınıflamada "arasında olma/iki şeyi bağlama" durumu olarak ele alınmıştır.	İKİ MEKANI BAĞLAYAN ÖRTÜLER
IN FRONT OF	ÖNÜNDE: kelimesi önünde, karşısında anlamlarına gelmektedir (URL 1). Yapılan sınıflamada "önünde olma" durumu olarak ele alınmıştır.	YAPILARIN ÖNÜNDE OLAN ÖRTÜLER

1. İçinden Geçilebilen Örtüler

(In) kelimesi, konum olarak bir şeyin içinde olmayı ifade etmekte ve mimaride “içinden geçilebilen örtüler” için “İN=İÇİNDE” kelimesi kullanılmaktadır.

Bu gruba örnek olarak Jürgen Mayer H. Architects tarafından 2011 yılında Sevilla İspanya’da yapılan Metropol Parasol verilebilir (Şekil 1).

Metropol Parasol: Metropol Parasol bir kanopi olarak dünyadaki en büyük simgesel ahşap yapısı olmanın yanında heyecan uyandıran fantastik görüntüsüyle mimari bir yeniliğin önemli bir örneğini teşkil eder ve şeffaflığı, hafifliği ve ana yapının taşıyıcı sistemlere dayanmaması ile belirgindir. Eski bir otoparkın dönüştürülmesi suretiyle kültür ve iletişimin merkezi haline gelen meydana yenilikçi bir anlam, hareket ve gölgeler kazandıran yapı, poliüretan kaplı kereste yapılarından oluşmaktadır (URL 2, 2019).

Şekil 1. Metropol Parasol (URL 3, URL 4, URL 3)

Mekan-örtü ilişkisi bağlamında incelendiğinde yapının içerisinde arkeoloji müzesi, market, yükseltilmiş meydan, barlar ve restoranlara yer verildiği görülür. Mekan bu bağlamda çok fonksiyonlu olarak tasarlanmıştır. Mekanların yer seviyesinin altında oluşturulmasının amacı kentsel mekân algısının ve meydanı kullanan insanların izlediği rotaların olabildiğince korunmasıdır. Böylece Metropol Parasol kent halkının geleneksel toplanma alanı olma niteliğini kazanmıştır. Yapının dalgalanan şemsiye biçiminde inşa edilen çatısı, dünyadaki en geniş açıklığı örten ahşap örtü sistemi olma niteliğini taşımaktadır (URL 3, 2019).

Etkinlik-örtü ilişkisi bağlamında incelendiğinde yapının, güneşli bir şehir olan Sevilla'nın gölgeye duyduğu ihtiyacı tasarımının merkezine aldığı görülür. Yapı, meydanı ağ şeklindeki geometriyle örterek hem bu reel ihtiyaca cevap vermekte hem de teras işleviyle şehir manzarası izlemeyi mümkün kılmaktadır. Meydandaki hareketliği hem içine almakta hem de kendisi hareketlilik yaratmaktadır. Yapının taç benzeri bu örtüsü içine kentli sakinleri olduğu kadar, diğer ziyaretçilerin ve turistlerin de altında toplanacağı ve zaman geçireceği bir işlev görmektedir (URL 3, 2019).

Biçim örtü ilişkisi açısından incelendiğinde yapının şemsiye, mantar gibi biçimsel bir analogiden üretildiği görülmektedir. **Şehir şemsiyesi'** anlamına gelen Metropol Parasol meydanın üzerine yerleştirilmiş bir örtü görevi görmektedir. Yapıyı oluşturan ahşap kafes sistem, betonarme temeller üzerinden yükselir. Ahşap kanopinin üzerinde, bazı bölgelerde yükselip bazı bölgelerde kanopinin altına giren yürüme yolları bulunmaktadır (URL 5, 2019).

2. Üstünde Yürünebilen Örtüler

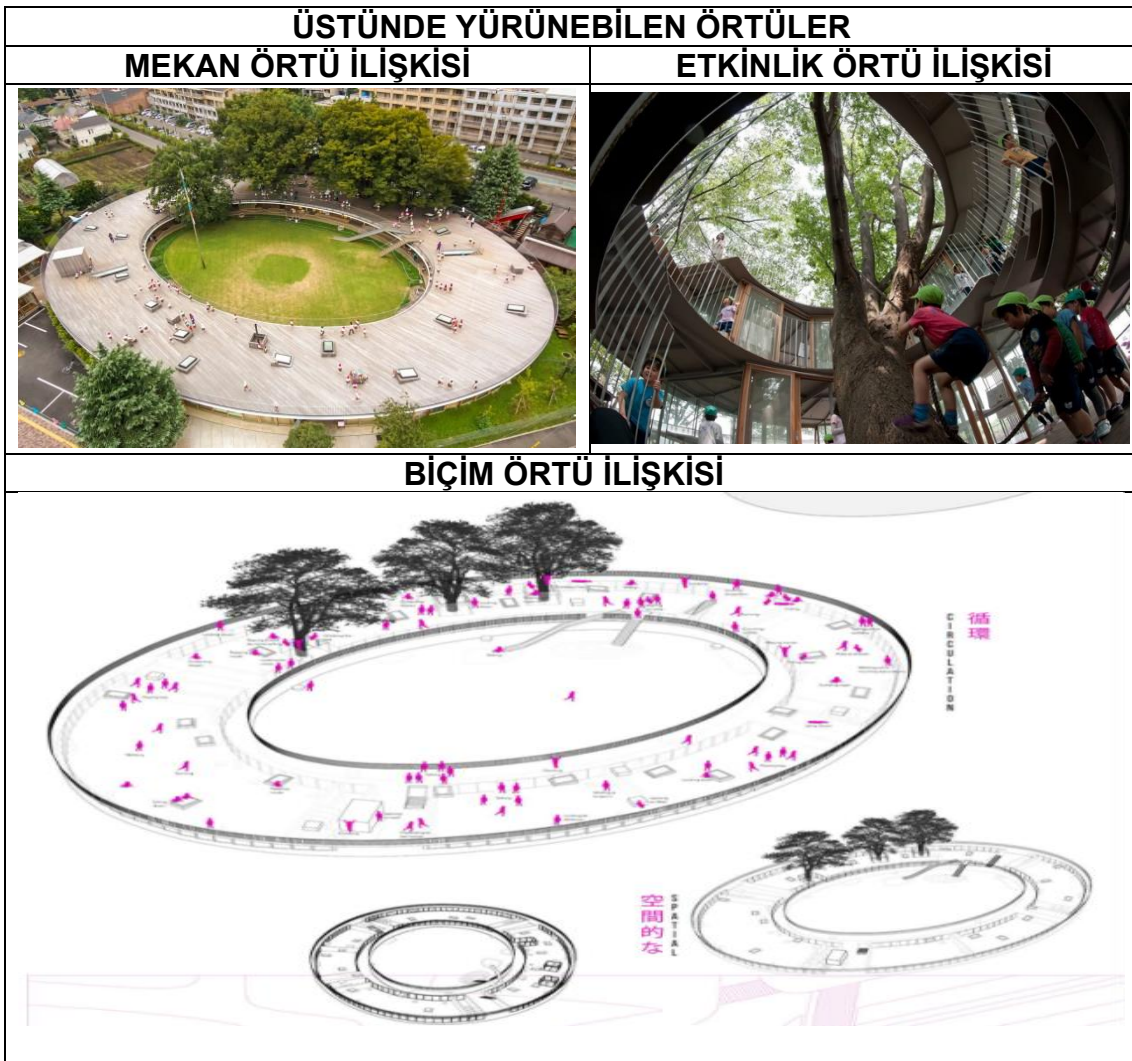
Kentsel konum içerisinde "ON= Üstünde Olma" durumu kullanıcının mekân üzerinde etkinlik yapabilme durumunu tanımlamaktadır.

Bu başlık altında, yerden yükselen örtünün hem altındaki mekânı örtme hem de yeni bir mekânın tabanı olma özelliklerinin olduğu örtü örnekleri incelenecektir. Üstüne yürünebilen ve bulunduğu peyzajın bir devamı konumunda olan bu örtülere örnekler Tokyo'daki Fuji Anaokuludur (Şekil 2).

Fuji Anaokulu: Üstünde Yürünebilen Örtüler başlığının ilk örneği olan Fuji Anaokulu Japonya'nın Tokyo kentinde bir çatı evi olarak tasarlanmıştır. Erken çocukluk eğitim mimarisinde tipik fiziksel engelleri kırarak çocukların oynamasını kolaylaştıran ve sosyal etkileşime teşvik eden, tek katlı, oval biçimli bir yapı niteliği taşımaktadır. Halkanın içini büyük sürgülü cam kapılar kaplamakta ve yılın büyük bir bölümünde, çocukların iç ve dış alanlar arasında serbestçe dolaşarak bağımsızlık duygusunu pekiştirmekte ve sosyalleşmeyi sağlamaktadır. Böylece erişilebilir bir çatı olarak örtü, ana oyun yeri haline gelir ve öğrencilere koşmaları, zıplamaları ve oynamaları için geniş bir yol sunar (URL 6, 2019).

Mekan-örtü ilişkisi bağlamında incelendiğinde yapının köşesiz ve ölü alanı olmayan son derece açık ve şeffaf olduğu görülmektedir. Ayrıca bu örnekte örtü olarak ele alınan çatının üzerine çıkılabilen ve oyun amaçlı olarak kullanılacak şekilde tasarlanmış olması biçim-örtü ilişkisindeki diğer bir özgün noktayı tanımlamaktadır. Bu çember biçiminin ortasında geniş ve yeşil bir oyun alanı yer almaktadır. Yapının temel kurgusu başı ve sonu olmayan, dolayısıyla fiziki kısıtlamalardan uzak ve serbest dolaşıma imkan vermeye odaklanmaktadır. Mekânın geçişlerinin belirsiz olması ve kesin mekân ayrımları olmaması, gizli ya da ulaşılamayan odalara yer verilmemesi, çocuklara özgür bir mekan tüketimi hissi verir. Ayırıcı duvarların olmaması, sınıfların birbirinden alanları belirleyen mobilyalar ve ağaç bloklarıyla ayrılması, mekândaki açıklık ve serbestlik üzerinden sosyal etkileşimi de sağlamaktadır (URL 6, 2019).

Etkinlik-örtü ilişkisinde ise yapının ortasında bulunan ağacın, sağladığı mekânsal kullanımlar doğrultusunda kurgusal bir odak olduğu görülmektedir. Bu bağlamda tasarımcılar yapıyı mümkün olduğunca hafif tutarak çocukları ağaçlara tırmanmaya teşvik etmektedir. Böylece eğer bir çocuk yeterince güçlüyse, bir üst kata merdiven kullanmadan ulaşabilmektedir. Yapının ortasında geniş ve yeşil bir oyun alanı bulunmaktadır, ayrıca yapının çatısı da kullanılabilir şekilde tasarlanmıştır. Yapının ortasında yer alan bahçede bir etkinliği izlemek isteyen çocuklar hep birlikte çatıya çıkıp, çatının kenarlarındaki korkuluklardan ayaklarını sarkıtarak etkinlikleri izleyebilmektedir. Bu durum, sıradan bir yapı elemanını, değişik deneyim imkânlarını barındıran bir platforma dönüştürmektedir (URL 7, 2019).

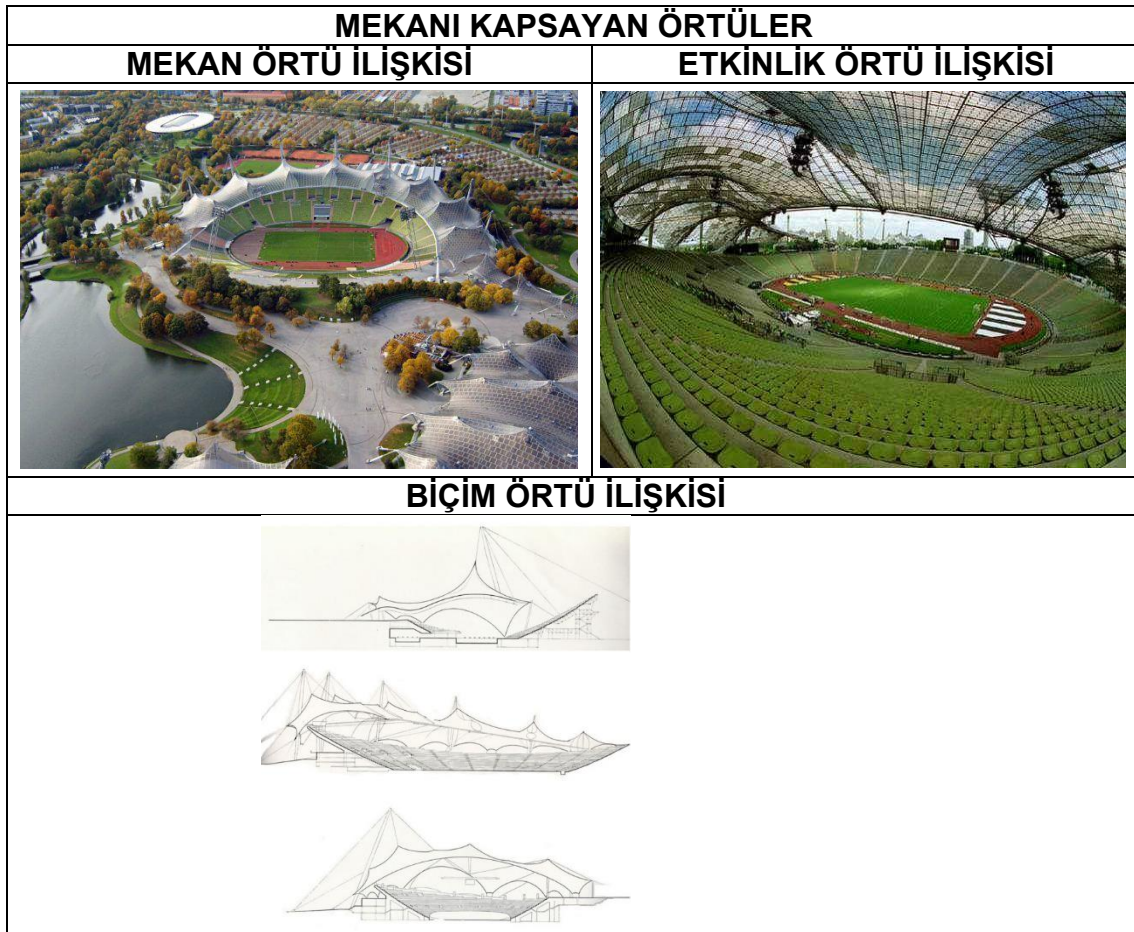
Şekil 2. Fuji Anaokulu (URL 8, URL 9, URL 10)

Biçim-örtü ilişkisinde çıkış noktası yuvarlak ve köşesiz formun, çocukların oynarken hep daire oluşturmaya ve başladıkları yere dönmeye meyilli olmalarından ilham alan almasıdır. Bu form aynı zamanda oyun oynayan çocuklar için olası tehlike durumlarını da ortadan kaldırır. Örtünün şekli, yapının ortasından geçen üç adet ağacın da etkisiyle oval şekline dönüşmüştür. Dallanıp budaklanarak yapının içine süzülen Zelkova ağacı, yapının içi ve dışı arasındaki sınırları görünmez kılar. Zelkova ağacının etrafında sonsuz bir çevrimi andıran spiral mekan kurgulanmıştır (URL 11, 2019).

3. Mekânı Kapsayan Örtüler (AT)

(At) kelimesi, bir yerde olmak anlamında gelmekte ve mekânı kapsayan örtüler için (at) kelimesi kullanılmaktadır. Bir üst örtü yapısal kompleksinde olmak, Münih Olimpiyat Stadında bulunmak örneğindeki gibi kullanılmaktadır (Şekil 3). Bu örtülerin formları buldukları topoğrafya ile uyumlu, biçimini topoğrafyadan almıştır.

Münih Olimpiyat Parkı: Proje, 1936'da Berlin'de yapılmış olan ilk Olimpiyatlardan sonra dünyaya yeni bir Almanya'yı tanıtmaya açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir (URL 12, 2019).

Şekil 3. Münih Olimpiyat Parkı (URL 12, URL 13, URL 14)

Yapı mekan-örtü ilişkisi bağlamında incelendiğinde oldukça geniş bir alanda minimum taşıyıcı öğeyle tasarlanmış olduğu görülmektedir. Dalgalandan bir ağ görüntüsüyle II. Dünya Savaşı bombalamaları sonucu oluşmuş büyük çukurların üstüne yapılmıştır. Yapıdan değil peyzajdan yükselen bu yapıda, kendi ölçeğinde dramatik değişiklikler geçirerek stadyumun üstünde kaybolmaya başlayan sistem, yüzen yapay bir peyzaj hissi vermektedir. Yapının en dikkate değer yönü, çekme çatısıdır. Örumcek ağlarından ve doğadan ilham alınarak, mekânlar yaratılmıştır. Bu mekânlar alanın bir yarı açık kentsel mekân olarak kullanılmasını sağlamıştır (URL 12, 2019).

Yapının etkinlik-örtü ilişkisinde öne çıkan özellik örtü sisteminin kapsamlı olimpiyat oyunlarına ve farklı etkinliklerde kullanılabilmeye elverişli ve esnek özellikler göstermesidir. Yapı bu bağlamda farklı kullanımlara kültürel, sosyal veya dini birçok etkinliğe ev sahipliği yapmaktadır. Örtü sistem kullanıcıların oturmasına, stant vb. öğeler yerleştirilmesine olanak sağlamanın yanında komplekste yer alan binaları da örtme görevini üstlenmektedir (URL 12, 2019).

Yapının biçim-örtü ilişkisinde yüzeyi oluşturan örtü membranın, kendilerini taşıyan bir dizi direktten daha yüksekte kendilerini bu direklerden tamamen ayırdığı görülmektedir. Böylece dramatik bir serpilme hissi yaratılmakta ve arazinin değişen formuna, ölçeğine ve farklı kesitlerindeki karakteristiğine daha uygun hale gelme imkânı kazanmaktadır. Olimpiyat Stadyumu tasarımcıları konsept olarak, arazi boyunca akan, serilen ve Alplerin ritmik görünüşünü taklit eden bir yapı oluşturmuşlardır. Bu yapı bir bulut gibi asılı kalan, havuzlar, spor salonu ve ana stadyum üstünde dalgalanarak yüzmektedir (URL 15, 2019).

4. Altına Girilebilen Örtüler (Under)

(Under) kelimesi, altında, aşağısında anlamına gelmektedir. Üst örtü bağlamında altına girilebilen örtüleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bunlar kentlilerin mekânı kullanımında genellikle girişte veya giriş holünde yüksek tavan özelliği gösteren ve etrafı dört duvarla çevrili olmayan, çoğu kez gökyüzü ile göz teması kurulabilen yapılardır.

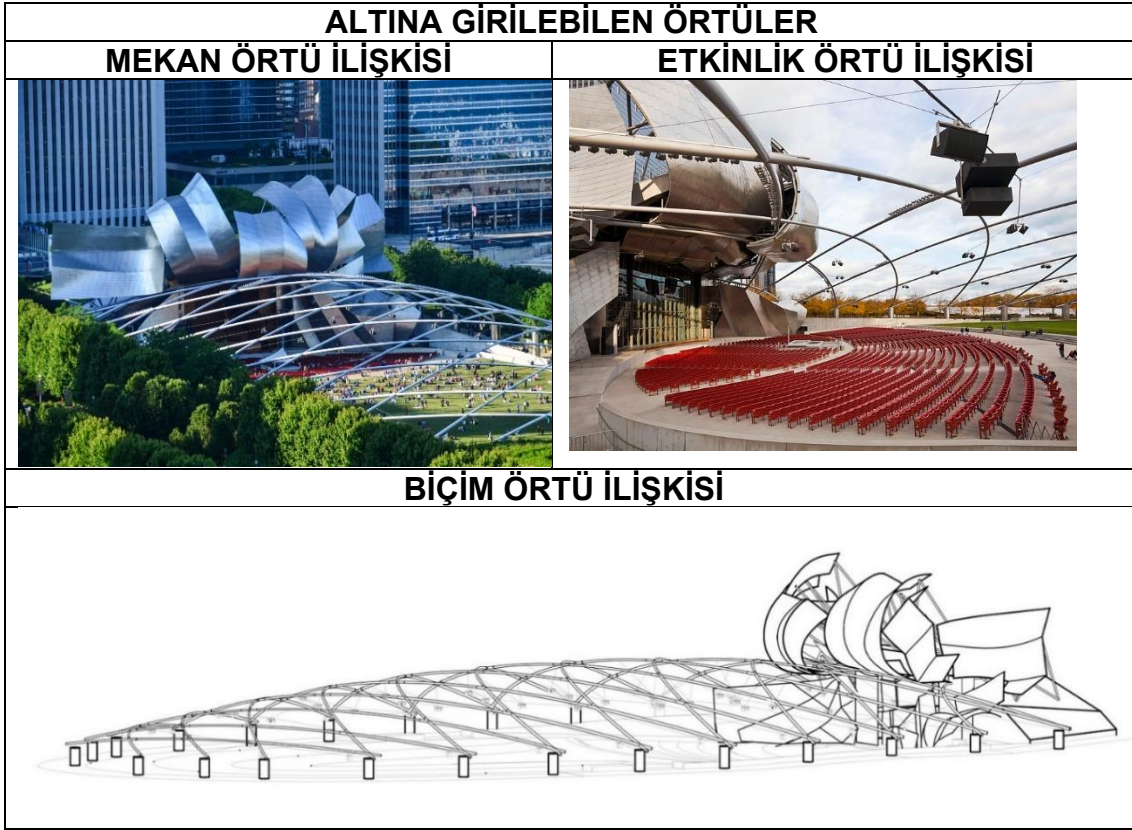
Bu gruba örnek olarak Amerikalı ünlü iş adamı ve hayırsever Jay Pritzker adına Chicago'da inşa edilen Jay Pritzker Pavyonu gösterilebilir (Şekil 4).

Jay Pritzker Pavyonu: Paslanmaz çelik paneller üzerine yerleştirilmiş, sahne açıklığını çerçeveleyen ve bir tepe kıvrımlı çelik boru çerçevesine bağlanan Pavyon, Millennium Park için odak noktası olmayı amaçlayan oldukça heykelsi bir tasarım elemanıdır. Köşk çevredeki şehir sokaklarından görülebilir ve Millennium Park için odak noktası olarak düşünülme üzere tasarlanmıştır. Pavyon, 120 müzisyene kadar bir orkestrayı barındıracak bir dizi portatif yükselticiye ve 150 üyeye kadar bir koro alanı olan bir koro terasına sahiptir. Büyük cam kapılar, Pavyon'un kış aylarında ziyafetler, resepsiyonlar ve konferanslar dâhil kentsel açık alan olarak kullanılmasını sağlar (URL 16).

Jay Pritzker Pavyonu, Chicago'da yer alan Millennium Park'taki yarım daire şeklinde bir sahnedir. Yapının mekan-örtü ilişkisine bakıldığında oturma ve çim alanlarının tüm genişliği boyunca uzanan çapraz dikişli bir kıvrımlı çelik borudan oluşan bir kafes, bir örtü elemanın konser alanını bütünden ayrı bir mekân olarak tanımladığı görülmektedir. Seyirci için oturma iki alanda sağlanır. Ana oturma alanı, sabit oturma yerlerinde 4.000 kişiye kadar konaklama kapasitesine sahiptir ve Pavyon'un hemen bitişiğinde yer almaktadır. Ana oturma alanının ötesinde, bir çim alan daha resmi olmayan bir ortamda ilave 7.000 kişiye kadar oturabilir (URL 16).

Yapının etkinlik-örtü ilişkisinde en ön plana çıkan nokta Millennium Park'ta, şehrin göbeğinde yer alan canlı, muhteşem bir buluşma noktası ve aynı zamanda kentliler ve ziyaretçiler için bir destinasyon olan yeni bir tür şehir meydanı oluşturmasıdır. Konserler, sergiler, turlar ve aile etkinlikleri dâhil olmak üzere yüzlerce ücretsiz kültürel programın zeminini oluşturan mimari ve peyzaj tasarımın ortak mekânıdır. Bu dinamik dış mekân, amfi tiyatrosunun sahnesinde ve orkestra çukurunda bir odak noktası oluşturmaktadır (URL 16).

Yapının biçim-örtü ilişkisi, projenin görsel anlamda yapışkan bir bütün olarak görünen on dört farklı formdan oluşması üzerine şekillenir. Bu farklı formların her biri, düz çubuk çelik bir birincil yapı kullanılarak yapılmıştır. Kafes, düzleştirilmiş bir kubbe şeklinde, paslanmaz çelik panellerle kaplı silindirik beton direklerle desteklenmiştir. Birkaç alanda, yapı kendi üzerine eğilerek neredeyse yatay hale gelir. Bu projenin metal yüzeyi paslanmaz çeliktir ve çift eğrilik için özel bir düz dikiş paneline sahiptir. İzleyicinin, tek tek çizgilere çekilmek yerine şeklin bütününe odaklanmasına izin veren bir yüzey özelliğine sahiptir (URL 17, 2019).

Şekil 4. Jay Pritzker Pavyonu (URL 18, URL 19, URL 20)

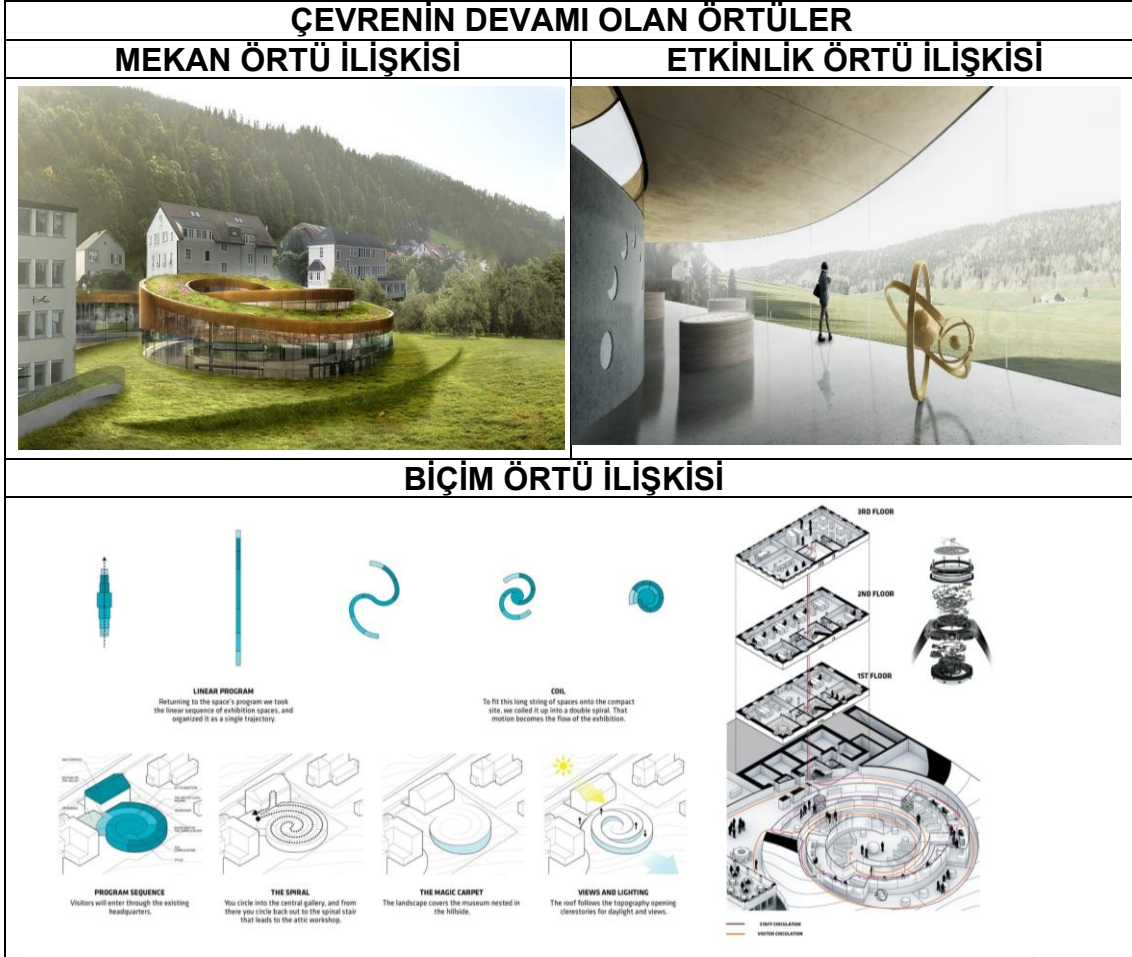
5. Çevrenin Devamı Olan Örtüler

Kentsel konum içerisinde Near= Yanında, Yakınında, Bitişik gibi anlamlar içermekte ve çevrenin devamı olan örtüleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Örtünün, bulunduğu lokasyonun coğrafi, topoğrafik ve estetik çevresine uyumlu, adeta çevrenin doğal bir uzantısı ve devamı izlenimi verdiği bu kategoriye örnek olarak İsviçre saat markası Audemar Piguet için inşa edilen Cenevre'deki Audemar Piguet Müzesi verilebilir (Şekil 5).

Audemars Piguet Müzesi: Audemars Piguet, temalı sergilerin yanı sıra saatçilik atölyeleri ve diğer sunum olanaklarına ev sahipliği yapan mevcut müzesinin yeni uzantısı olarak, "Kurucuların Evi" adı ile, Danimarkalı mimarlık firması BIG tarafından tasarlanmıştır. Proje doğrudan Le Brassus manzarasına entegre olacak şekilde konumlandırılmıştır. AP, sergi salonları, saat yapım atölyeleri, dinlenme alanları, ses ve sinema laboratuvarları ve çağdaş sanatla bir değişime uğramıştır, deneyim ve paylaşım için bir mekân haline gelmiştir (URL 21).

Mekan-örtü ilişkisinde peyzajda yer alan spiral bir cam köşk olarak kabul edilen BIG'nin tasarımı Spiralleme formu ön plana çıkar. Çünkü bu form, galerilerin ve atölye çalışmalarının art arda gelmesini gerektiren programatik bir gereksinime cevap olarak düşünülmüştür. Spiral şekli, atölyelerin fiziksel olarak bitişikken anlatı boyunca binanın içinden yayılmasını sağlar.

Çatı, ziyaretçilerin tüm galeri manzarasını izlemesine izin verirken, aynı zamanda binanın içinden geçen yolu kontrol eden yapısal cam duvarlarla desteklenmektedir. Çatı yerden yükseltilerek çevrenin bir uzantısı gibi devam ettirilir. Böylece yeşille örtülen çatı, adeta doğal çevrenin bir parçasına dönüşür (URL 21)

Şekil 5. Audemars Piguet Müzesi (URL 22, URL 23, URL 24)

Etkinlik-örtü ilişkisinde yapının tamamının sütunsuz olması, yapısal kavisli cam duvarların tüm yapının içinde mekanlar oluşturması ve mekanı aydınlatması belirleyici unsurdur. Doğrusal bir sergi alanı dizisi halinde düzenlenmiş bölümler, ziyaretçileri sarmalın kalbine, ikinci sarmalın arkasına ve son olarak orijinal Audemars Piguet atölyesine yönlendirir (URL 25, 2019). Yapının işlevselliği ile formu tamamen bütünleştirilmiş ve fonksiyon, mekan ve yapı, iç ve dış, simbiyotik bir bütün olarak tasarlanmıştır. Bu bütünlüğün çevre ile uyumu binayı doğal kentsel alanın bir parçası olarak göstermektedir (URL 21).

Biçim-örtü ilişkisinde ise müzenin çatısının, plan açısından sürekliliği olan ancak bölüm açısından değişken olan tek bir metal levha olarak tasarlanması ön plana çıkar. Böylece peyzajda bir kesi olarak ortaya çıkan çatının, topografyadan çıkıyormuş gibi görünmesi sağlanmıştır. Atölyeleri de Spiral yapı boyunca yer almakta ve çeşitli mekansal deneyimler ortaya koymaktadır. Böylece galeri gerçek zamanlı olarak gerçekleştirilen etkileşimli ve sürükleyici bir deneyim olan canlı bir sergiye dönüştürülür. Spiral, müzenin geçmiş ve günümüz dinamiğini bir araya getirme biçimiyle bir tarih anlatım aracı haline gelmiştir (URL 25, 2019).

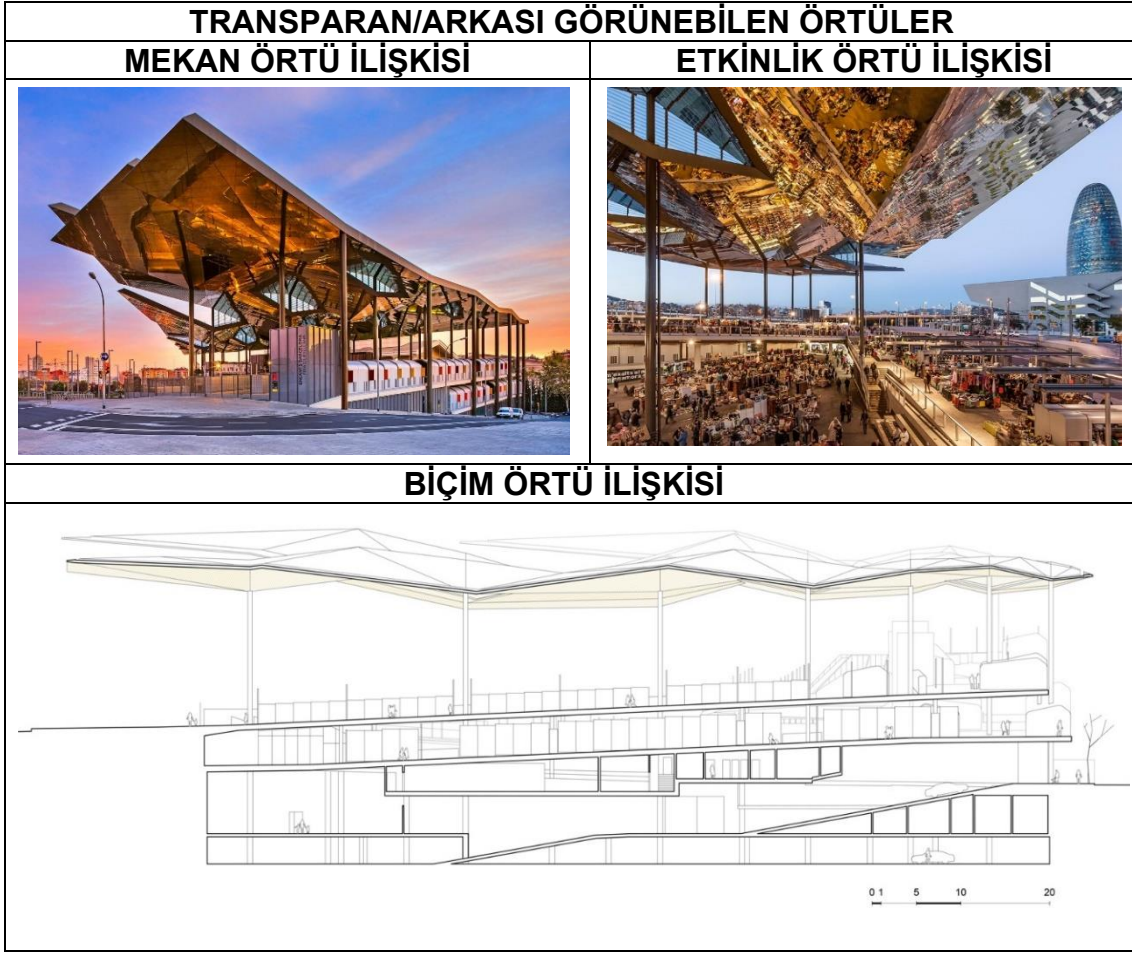
6. Arkası Görülebilen/Transparan Örtüler

Kentsel durum içerisinde “Behind” kelimesi, “Arkasında, Gerisinde” gibi anlamlar içermekle birlikte üst örtüler bağlamında arkası görülebilen veya transparan örtüler için kullanılmaktadır. Örtünün bir bütün olarak görülebilmesini sağlayan ve yapıyı bir iç mekân özelliğinden çıkararak bütüncül olarak algılanmasını mümkün kılan bu yapılara örnek olarak Barcelona’daki Dels Encants Pazarı verilebilir (Şekil 6).

Dels Encants Pazarı: Barcelona’daki Dels Encants, geleneksel olarak gayri resmi bir şekilde kurulmuş olan bir asırlık pazardır. Projenin temel amacı, mevcut açık hava pazarı Els Encants’ın açık doğasını korumaktır. Tasarım, birden fazla kat inşa etmekten kaçınmıştır. Bunun yerine, tezgâhları ve küçük dükkânları birbirine bağlayan sonsuz bir halkayı oluşturan hafif eğimli düzlemlerle sürekliliği olan bir ticari alan tasarlanmıştır (URL 26, 2019).

Mekan-örtü ilişkisinin odak noktasının yapının farklı genişlikteki bantlardan oluşan yekpare strüktürü bulunmaktadır. Strüktür, yaşlanan ve harap olmuş olan ünlü bit pazarının yepyeni ikonik bir sundurmanın altına eski pazardan ayrılmadan taşınmasını sağlamıştır. Yaklaşık 25 metre yüksekliğinde bir kanopi şeklinde asılı olan bu geniş örtü, pazara kent içindeki en önemli simgesel yapı olma özelliğini kazandırmıştır. Örtü değişen genişlikte bantlara ayrılmıştır. Alt tarafı, çok sayıda kırık çatı düzleminin şehrin pazara yansımalarının bir mekanizmasıdır. (URL 27, 2019). Çatı düzlemi, projenin ana elemanı ve kentsel ölçekte en tanınabilir parçasıdır. Şehri pazarın içine yansıtan bir elemandır. Her yapısal modül, ışığı, atmosferi ve çevresindeki manzarayı yansıtacak şekilde farklı eğimlidir (URL 28, 2019).

Etkinlik-örtü ilişkisi yeni Dels Encants pazarının, satıcıları ve müşterileri güneş ve yağmurdan koruyan, yirmi beş metre yüksekliğindeki dev kent şemsiyesi olma işleviyle başlar. Bu bağlamda yapı kapladığı toprak alanın üçgen şeklini almıştır ve bulunduğu noktada belirgin bir simge haline dönüşür. Aynı zamanda kentsel bir sosyal mekan olan Pazar yeri, örtünün altında ziyaretçilerinin dinlenme, oturma, yeme-içme amaçlı kullandıkları bir mekan dönüşmüştür. Bu sürekli değişen tavanın altında yüz elli altı tezgah ve seksen dört dükkan mevcuttur (URL 29, 2019).

Şekil 6. Dels Encants Pazarı (URL 30, URL 31, URL 32)

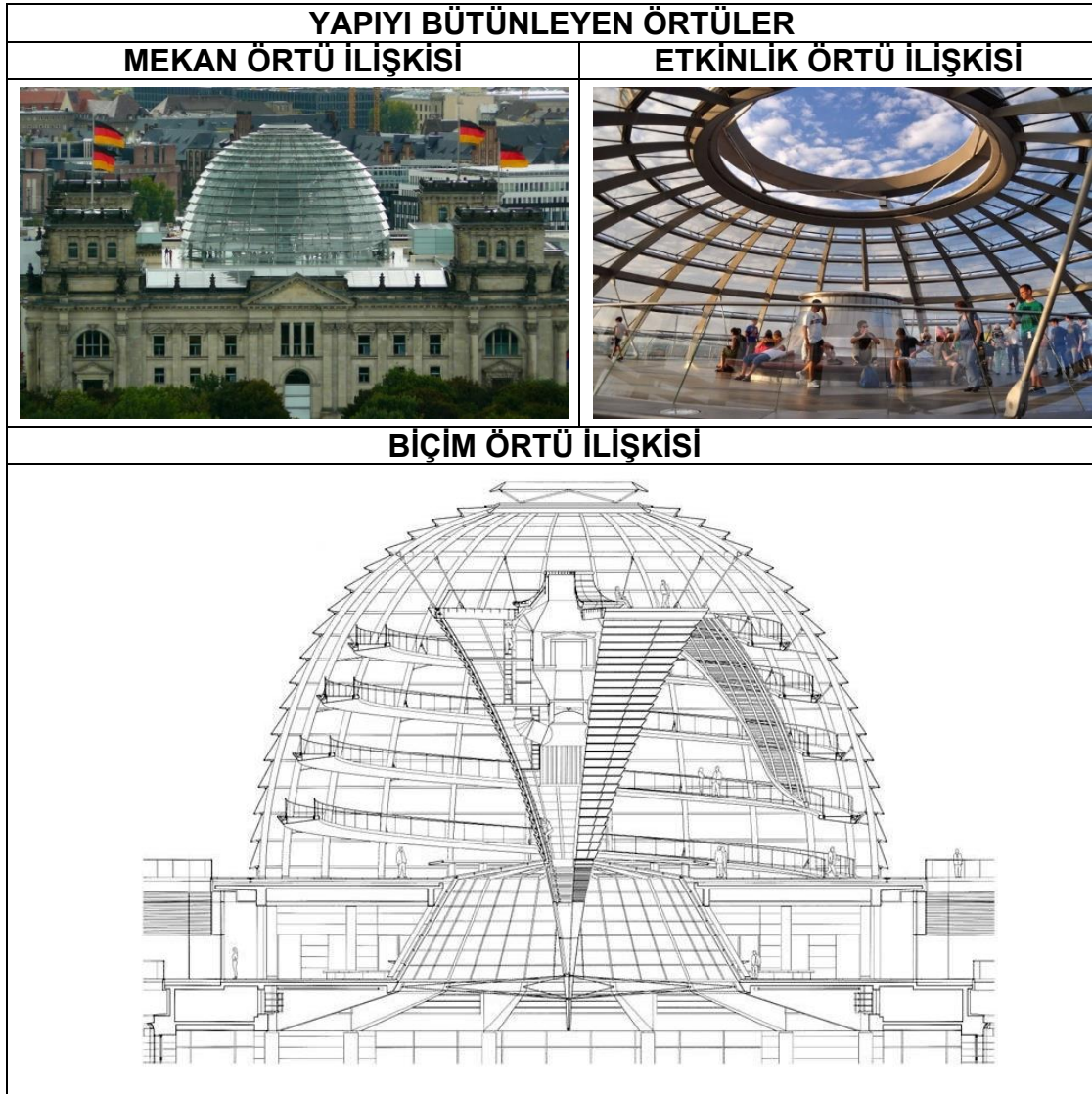
Biçim-örtü ilişkisinde çok ince sütunlardan oluşan bir matrisle desteklenen örtünün, çeşitli genişlik ve yükseklikteki paralel şeritler halinde yapılandırılması dikkat çeker. Her bir şerit farklı yüzey alanlarının ve açılarının üçgen yüzeylerine bölünür ve cilalı, yaldızlı paslanmaz çelik bir tabaka olan iç yüzeyleri, altındaki faaliyeti kırık bir ayna gibi yansıtır. Üzerinde durdukları levhalar, etrafındaki sokaklarla ilişkili olarak daha yüksek bir seviyede yer almaktadır. Tezgahlar, açık bir merkezi alanda dolanan kademeli, sürekli, hafif eğimli bir rampa oluştururlar (URL 29, 2019).

7. Yapıyı Bütünleyen Örtüler

“With” kelimesi “Beraberinde, Yanında” gibi anlamlar içermekte ve yapıyı bütünleyen örtüler için kullanılmaktadır. Bu kategorideki kullanımlar daha çok kubbe gibi, yapının tasarımsal özellikleriyle ve tarihi dokusuyla uyumlu örtüler için geçerlidir. Bu gruba Berlin’deki Alman Parlamento Binasına ek kubbe olarak yapılan ve aynı zamanda transparan niteliğiyle de dikkat çeken Reichstag kubbesi verilebilir (Şekil 7).

Reichstag Kubbesi: Berlin'deki Reichstag Binası Alman İmparatorluğunun ilk parlamentosu olan Reichstag için inşa edilmiştir. Reichstag, sadece 1984 yılındaki orjinal tasarımında yer alan kubbeye gönderme yaparak çatısına eklenmiş olan, devasa büyüklükteki cam kubbesinden dolayı değil, şehre özellikle geceleri etkileyici bir görsellik katmasından dolayı da Berlin'de en çok ziyaret edilen yerlerden biri haline gelmiştir (URL 33, 2019).

Mekan-örtü ilişkisi, Reichstag kubbesini binanın en tepesinde bulunan, ikonik olarak yapılmış, büyük cam bir kubbe olarak tanımlamaktadır. Yapının tarihi dokusuyla uyumlu kubbe 360 derecelik Berlin manzarasına sahiptir. Geniş bir güneş kalkanı güneşin hareketine göre elektronik olarak hareket etmekte ve alt kattakileri rahatsız edebilecek olan güneşten gelen ışınları engellemektedir (URL 33, 2019).

Şekil 7. Reichstag Kubbesi (URL 34, URL 35, URL 36)

Etkinlik-örtü ilişkisi kubbenin hemen altının, binanın en halka açık bölümü olarak tanımlanmasına odaklanır. Bu bağlamda kubbe aşağıdaki parlamento odasındaki çalışmalara görsel bir bağlantı sağlar, binanın sürdürülebilirlik stratejisinin işlevsel bir bileşeni olarak ortaya çıkar. Ayrıca kubbenin tabanındaki tavan pencereleri aşağıdaki tartışma odasına açılarak işyerinde hükümete görsel bir bağlantı sağlamaktadır. Kubbenin ortasındaki yansıtılmış panellerin ters çevrilmiş bir konisi, günışığını tartışma odasına yansıtır (URL 36, 2019).

Biçim-örtü ilişkisinde Almanya'nın yeniden birleşmesi ve başkenti Bonn'dan Berlin'e geri götürme kararıyla, orijinal Reichstag binasının birleşik bir Almanya'yı vurgulayan yeni bir kubbe ile yeniden inşa edilmesine karar verilmesi önem taşır. Çünkü yapı bu birleşimi aynı çatı altında toplamak fikrine istinaden şemsiye biçiminde tasarlanmıştır. Ancak yüksek maliyetinden dolayı özgün olarak şemsiye-esque biçiminde tasarlanan kubbe silindir olarak inşa edilmiştir (URL 36).

8. Değişen/Dönüşen Örtüler

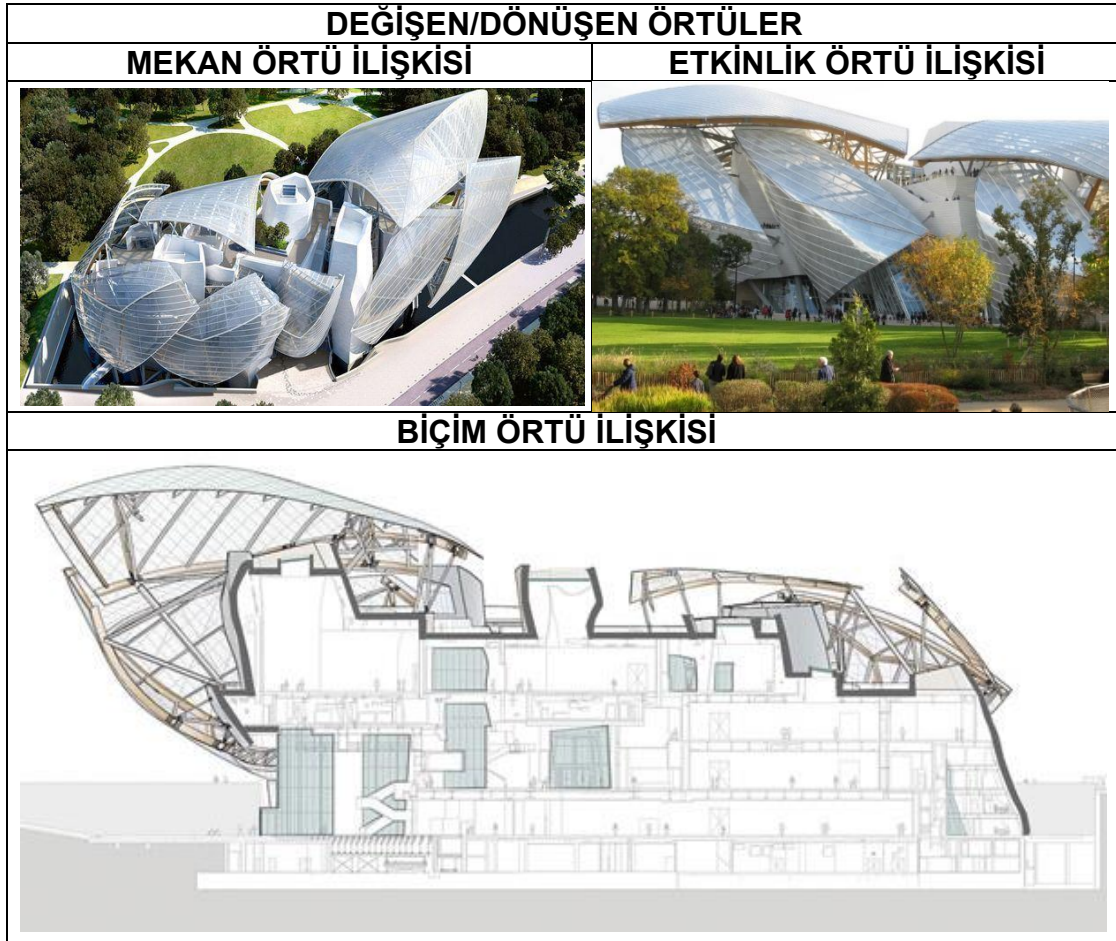
“From” kelimesi, en genel anlamı olan “-Den” şeklindeki anlamının yanı sıra, bir şeyin başlangıç noktasını veya farkını işaret etme anlamıyla kentsel mekânda örtülerin tasnifindeki karşılığını bulur ve değişen ve dönüşen örtüler kategorisinde kullanılır. Yekpare bir yapının kendi içindeki değişimini ve dönüşümünü gösterebilen bu özgün örtü yapıları Paris'teki Louis Vuitton Müzesi örnek verilebilir (Şekil 8).

Louis Vuitton Müzesi: Müzenin bir bölümünde Louis Vuitton'un kuruluşundan bu yana yapılan ikonik modellerin yer aldığı bir kalıcı sergi alanı bulunur. Merkezin esas amacı gerek uluslararası gerekse yerel güncel sanatçıları desteklemektir (URL 37, 2019).

Mekan-örtü ilişkisi incelendiğinde kubbenin sağlam bir çekirdek ve kesme cam, deri ile asimetrik, kambur-üstü yapısının, “ağaçlar içinde bir gemi” olarak tanımlandığı görülür. İç mekânlar, beyaz bir cilt ve keskin düzensiz şekilli, Iceberg etkisi yapan ve bu nedenle Iceberg ismiyle anılan bir görünümüdür. Birbirlerinin üzerine bindirilerek, karmaşık bir mekân etkisi yapan bina ortaya çıkmaktadır (URL 37, 2019). Peyzaj düzenine uygun bir şekilde tasarlanmış olan yapı, tasarım anlayışı olarak 3 hedefe sahiptir: 19. yüzyıl cam bahçe yapılarını ve bahçelerin kültürel mirastaki yerini anımsatmak, bu bahçeye sık sık uğrayan çocuklar ve ailelerinin ilgisini çekecek bir modern sanat müzesi yaratmak (URL 38, 2019).

Etkinlik-örtü ilişkisinde yapının, altmış beş bin metrekarelik sergi alanlarına sahip olduğu görülmektedir. Merkez aynı zamanda araştırma, dokümantasyon ve öğretim için alanlar içerir. Bina büyük bir çocuk parkının yanında eski bir bowling salonunun yerini almaktadır. Çevre peyzaj ile uyumlu yapısı bulunduğu çevreye sosyal anlam katar. Bu binanın en güzel tarafı, içinde yürüyerek zaman geçirilebilecek birbiri içine geçmiş teraslarıdır. Buralarda kendi kıvrık formlarını, metal, cam ve tahta elemanlarıyla harmanlayarak oldukça şık alanlar oluşur. Yapının girişi hem müze hem de Jardin d'Acclimatation için bir giriş alanıdır. Burası her iki yer için gelen ziyaretçileri de karşılayan ilk alan olduğu için büyük bir sosyal mekan olarak düşünülmüştür. İçinde restoran ve kitabevi barındıran bu kısımda, aktif bir sosyal yaşam kurgusu tasarlanmıştır (URL 38, 2019).

Biçim-örtü ilişkisinde özellikle proje için oluşturulmuş bir su bahçesinin kenarında inşa edilen binanın, ahşapla desteklenmiş on iki büyük cam “yelken” ile çevrili, elyaf takviyeli beton panellerle kaplanmış beyaz bloklardan (“buzdağları” olarak bilinir) kirişler ön plana çıkmaktadır. Başka bir açıdan yelken olarak da nitelendirilen bu bloklar, Louis Vuitton müzesine bir yandan şeffaflık ve hareket hissi verirken, diğer yandan binanın suyu, ormanları ve bahçeyi yansıtmasını ve ışıkla sürekli değişmesini sağlar (URL 39, 2019). Yelkenler, yapıya transparanlık kazandırırken aynı zamanda yapıya hareket ediyormuş izlenimi de verir (URL 38, 2019).

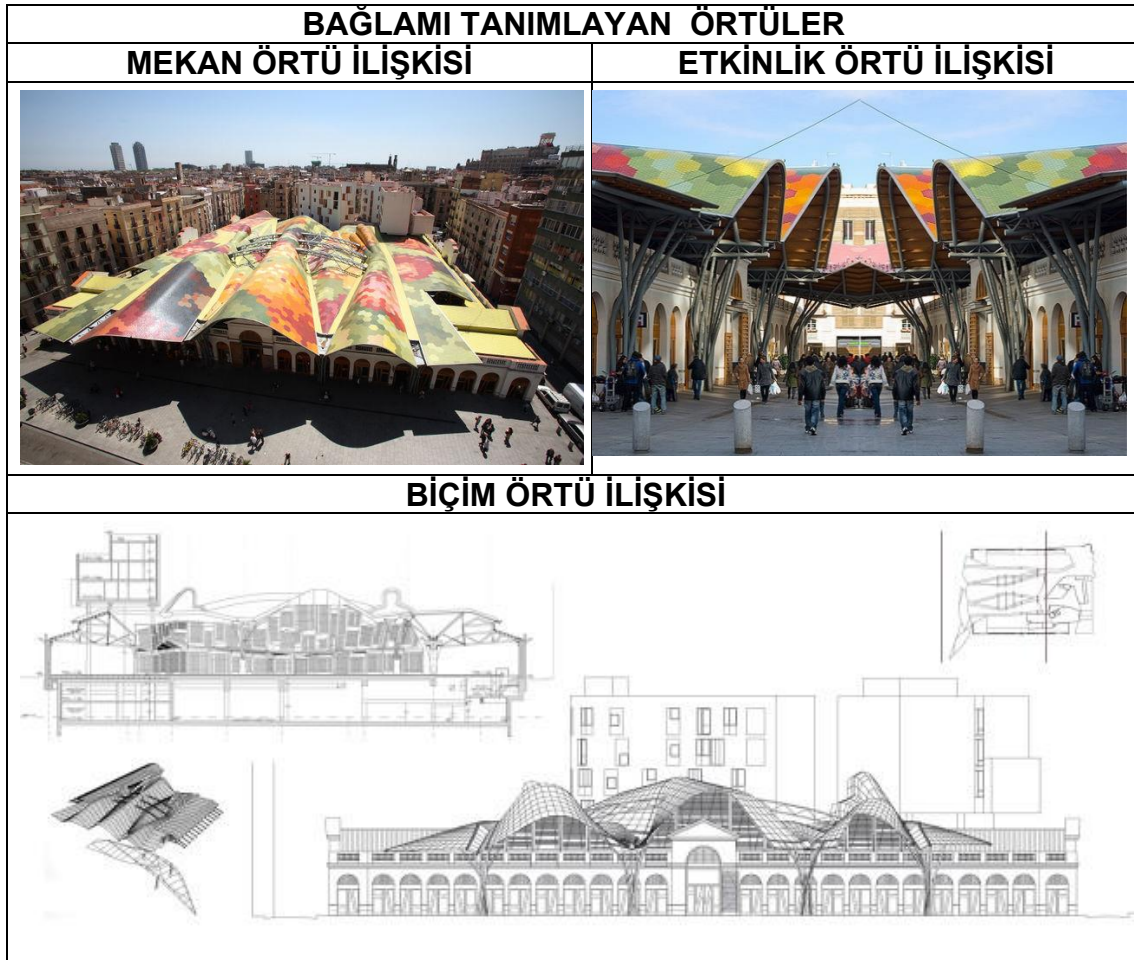
Şekil 8. Louis Vuitton Müzesi (URL 38, URL 40, URL 41)

9. Bağlamı/İşlevi Tanımlayan Örtüler

“For” kelimesi, “İçin, Amacıyla” gibi anlamlar içeren ve yine çokça kullanılmakta olan bir başka edattır. Örtülerin sınıflandırılmasında genel kullanım amacına uygun olarak bağlamı tanımlayan, onun ne için olduğunu ortaya koyan, dolayısıyla kendi özel amacını ortaya koyan ve diğer kategorilerden farklı olarak kendine dönük çağrışımı ön planda olan örtüler için kullanılmaktadır. Kendi etkinlik amaçlarını ortaya koyan, kentsel mekân uzantıları olarak nitelendirilebilecek bu gruba örnek olarak Barcelona’daki Santa Caterina Pazarı verilebilir (Şekil 9).

Santa Caterina Pazarı: Barcelona'nın en eski pazarıdır ve 1848 yılında inşa edilmiştir. Sanatçı Toni Comella tarafından tasarlanan mozaik döşemeli çok etkileyici ark çatısı sebze ve meyveyi temsil eden canlı renkler ve rakamlardan oluşmaktadır. Eski üzerine yeni mimariyi eklemeyi hedefleyen örtü, bu eski ve yeni karışımı ile çağdaş bir karmaşa olan bir yapı ortaya çıkarmaktadır (URL 42, 2019).

Mekan-örtü ilişkisi incelendiğinde büyük bir açıklığı örten yekpare özelliği ve renkli yapısı ile çatının, binanın en önemli cephesine dönüştürüldüğü görülür. Bu bağlamda örtünün kurguladığı mekanın ana fikri, meyve ve sebzelerin görünüşü ile renklendirilmiş devasa bir denizin metaforundan başlayan örtünün tasarımına dayanmaktadır. Çatının yapısı çoğunlukla bazı yerlerde görülebilen, bazılarında gizlenmiş olan V tipi metal kirişlerin bir araya getirildiği ahşap kemerlerden oluşur (URL 42, 2019).

Şekil 9. Santa Caterina Pazarı (URL 43, URL 44, URL 45)

Etkinlik-örtü ilişkisinde belirli bir iç kullanım yaklaşımının olmaması en önemli özellik olarak ön plana çıkmaktadır. Tasarlanan örtü, eski köy pazarlarının yapısını iyileştirmek istediğinden, direklerin yerleştirildiği geniş bir tenteyi temsil eder. Bu bağlamda pazarın sembolik örtüsü, renkleri meyve ve sebze stantlarının renklerini yeniden üretmeyi amaçlamıştır. Ayrıca tesisin merkezinde bulunan ve erişimi kolaylaştıran özel, düzensiz bir yerleşim söz konusudur (URL 42, 2019). Biçim-örtü ilişkisinin temel özelliği çelik kirişler ve değişken kılavuzun desteklediği, sırayla kirişlerde ve beton direklerde desteklenen bazı üçlü parçacıklı biartikülatlardan oluşan bir dizi düzensiz ahşap tonozdan oluşmasıdır. Örtü, 325.000 altıgen 1 metrekarelik cam seramikten yapılmıştır. Bu parçalar sırayla 36 küçük altıgen şeklindedir. Seramik parçalar 67 farklı renkte emaye ile kaplanmıştır. 40 metreden fazla ışığa sahip üç büyük kemer kümesi, inişlerini önlemek için üçgen biçimli çelik kirişleri merkezi olarak tutar (URL 42, 2019).

10. İki Mekânı Bağlayan Örtüler

“Between” kelimesi “Arasında, Ortasında” gibi anlamlar içerir. Örtülerin sınıflandırılmasında iki mekânı bağlayan özellik için kullanılmaktadır. İki mekânın birbirine bağlanması doğal olarak akla öncelikle köprüleri getirmektedir. Bu gruba örnek olarak Tayvan’daki Kaohsiung şehrinde yapılacak köprü için sunulan Ay Köprüsü projesi önerisi verilebilir (Şekil 10).

Moon Bridge Öneri Projesi: Deniz kenarındaki Kaohsiung şehri Denizcilik ve Kültür Merkezi ile birleştirmeyi amaçlayan ay köprüsü projesidir. Mimarlar şehrin nehre olan sevgisine odaklandılar, Sevgi Nehri boyunca zarif bir şekilde kayan bir form oluşturarak programlı etkinlikler ve nehrin kenarına tasarlanmış bir manzara hazırladılar. Öneri proje, toplumun kentsel gereksinimlere basit çözümler sunar. Nehir tarafından bölünmüş olan şehir, “su boyunca kentsel alanların çeşitli pazarlara, kafelere ve müzik etkinliklerine ev sahipliği yaptığı şehrin omurgası” olarak hizmet ettiği için sudan tam anlamıyla faydalanmaktadır (URL 46, 2019).

Şekil 10. Moon Bridge Öneri Projesi (URL 46)

Mekan-örtü ilişkisinin kaynağını tasarımın kentsel mekan ve peyzaj arasındaki sınırı çözme amacı oluşturmaktadır. Şehir ve programın koşullarını keşfederek ve birleştirerek ortaya çıkan proje, kültür, denizcilik tarihi ve kamusal yaşam için kentsel bir denge unsuru olarak hizmet etmeyi amaçlamaktadır (URL 47, 2019). Aşk Nehri'nin kesiştiği noktada, kendisini nehrin karşısındaki cadde seviyesinden genişleten Deniz Kültürü ve Pop Müzik Merkezi, Ay Köprüsü şeklinde doğal bir dönüm noktası oluşturacak şekilde yerleştirilmiş (URL 48, 2019). Bir köprü değil, aynı zamanda kentsel bir alan, mesire, simge yapı ve bir bina olarak işlev görür ve bu bağlamda müzik etkinlikleri, sergiler ve kentsel yaşam için muazzam kapasiteye sahiptir (URL 46, 2019).

Etkinlik-örtü ilişkisinde yapının Kaosiung'un birleşik bir sahil kenti oluşturma planının bir parçası olması ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda yapı, pazardan müzik etkinliklerine kadar çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapan bölgenin kentsel omurgası 'Aşk Nehri'ne bakmaktadır. Yapı ve nehir arasında bulunan sinerjik koşulları kullanan proje, köprü'nün dibinde performans için yeni bir mekan, 'deniz kültürü ve pop müzik merkezi' kurmayı hedefler. Bir oditoryum, sahne, konferans salonu ve restoranlar gibi birçok tesisi barındıran merkez, köprü şeklinde doğal bir dönüm noktası haline gelmek için cadde seviyesinden ve nehirden uzanmaktadır. Bu yapı aynı zamanda kendi içinde ve çevresinde kentsel kamusal kullanım anları da sağlar (URL 47, 2019).

Biçim-örtü ilişkisi yapının, Kaohsiung'un birleşik bir sahil kenti yaratma hırısı planının bir parçası olarak iki mekanı birbirine bağlar. Aşk Nehri, kentin su kenarındaki sığınağıdır. Sudaki kentsel alanların çeşitli pazarlara, kafelere ve müzik etkinliklerine ev sahipliği yaptığı şehrin omurgasıdır. Bu geniş kamusal yaşam, Deniz Kültürü ve Pop Müzik Merkezi için büyük bir potansiyel olarak hizmet etmektedir (URL 48, 2019).

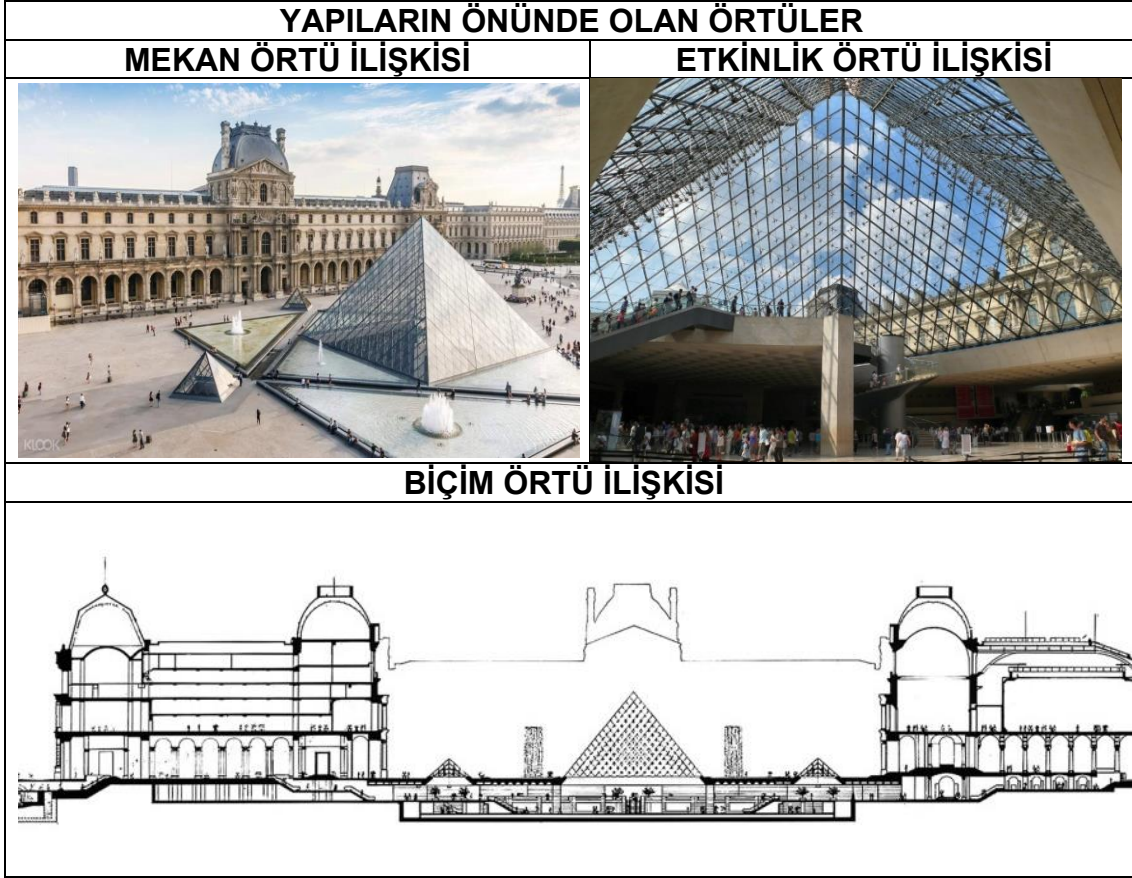
11. Yapıların Önünde Olan Örtüler

"In Front Of" kelimesi "Önünde, Karşısında" anlamlarına gelmekte ve yapıların önünde olan örtüler için kullanılmaktadır. Mekana girişi ve çıkışı vurgulayan elemanlar olan bu tip örtüler için Paris'teki Louvre Müzesi Cam Piramidi örnek verilebilir (Şekil 11).

Louvre Müzesi Cam Piramidi: Fransa Paris'teki Louvre müzesi, dünyanın en büyük müzelerinden biridir. Müze avlusunda bir giriş olarak kullanılan Louvre piramidi, Büyük Giza Piramidi ile aynı orandadır (URL 49, 2019).

Mekan-örtü ilişkisinde Pei'nin Louvre ilavesi tasarımı olan yapı, Cour Napoleon'un altındaki alana ışık sağlayan üç küçük üçgenle çevrili büyük bir cam ve çelik piramit olarak kurgulandığı görülür (URL 50, 2019). Cam piramit, ana girişi güçlendiren, yapının önünde yer alarak tarihi ve şekilsel öneme sahip sembolik bir giriş sağlar. Yapının önünde yer alması ile yapıların önünde yer alan örtü konumundadır. Yapı tamamen cam parçalarla inşa edilmiştir. Ana piramide üç küçük piramit eşlik eder. Piramitlerin cam bölmeleri elmas ve üçgenlerden oluşur. Bu karışım düzensiz oranlarda üçgen şeklini oluşturur ki bu da kesilmiş mücevherlerin görünümünü andırır (URL 49, 2019).

Etkinlik-örtü ilişkisinde avlunun ortasına sabitlenmiş cam ve çelik piramidin anıtsal görünümü, Louvre'un ölçeğini ve tasarımını tamamlayan merkezi bir odak noktası konumundadır. Pei'nin tasarımı, Louvre'a yeni bir giriş sağlamanın yanı sıra, yeni bir yeraltı galeri sistemi, depolama ve koruma laboratuvarlarının yanı sıra müzenin kanatları arasında bir bağlantı içeriyordu (URL 50, 2019). Ayrıca cam Piramit, müzenin önünde bulunan yeraltı alışveriş merkezine hizmet veren Pyramide Inversée (ters piramit) de dahil olmak üzere yeraltı binalarına doğal aydınlatma ve havalandırma sağlamak için yapılmış en büyük piramittir (URL 51, 2019).

Şekil 11. Louvre Müzesi Cam Piramidi (URL 52, URL 53, URL 54)

Biçim-örtü ilişkisinde biçimlerin yapısal olarak en istikrarlısı olan piramit tercih edilirken, yapının mümkün olduğunca şeffaf olması onun görünürlüğünü gizlemektedir. Ayrıca piramit yer üstü ve yer altı fikrini bir yaşam ve ölüm sorgulaması olarak temsil eder. Böylece su çeşmeleri mavi gökyüzünü yere yansıtırken ters bir ilişki olduğunu düşündürür. Bu arada şeffaf piramit, ışığın yeraltı boşluğunu doldurmasına izin verir ve ters piramitte her şey alt üst olur. Mavi çeşmeler mavi gökyüzü şeklini alarak şeffaf piramit binayı doldurur. Böylece ortaya çıkan şey gökyüzüne karşı bina değil, binaya karşı gökyüzüdür. Bütün bu kurgu, ziyaretçileri doğanın zıtlıklarını araştırmaya zorlar (URL, 53).

Sonuç

Bu araştırma kapsamında mekân bileşenlerinin dönüştürücülük, belirleyicilik ve simgesellik özelliklerinden yola çıkarak, geleceğin kentsel mekanlarında önemli bir bileşen olan örtü incelenmiştir. Günümüz kentlerinde örtü kavramının nasıl tanımlandığı, mekânı nasıl tanımladığı ve bazı durumlarda da mekânın kendisine dönüşen değişimi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda mekân-insan-örtü etkileşiminde insanın örtü ile kentte var olma durumları, kentsel durum olarak örtü biçiminde tanımlanmış ve örtülerin kentsel durum olma hallerine uygun sınıflandırılması denemesi yapılmıştır.

“Kentsel Mekânda Durum Olarak Örtü” biçiminde adlandırılan sınıflandırma denemesinde örtüler 11 grupta sınıflandırılmış ve her gruba uygun görülen birer örnek incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda aşağıdaki kanılara varılmıştır:

- Kentsel mekanda dair mekânsal özellikler, etkinlik çeşitliliği ve biçimsel özellikler mekanın bir bileşeni olan örtünün biçimlenmesinde geçmiş dönemlere göre günümüzde çok daha fazla belirleyici olmaktadır. Özellikle kullanıcı odaklı aktif kentsel mekan örneklerinde teknolojinin sağladığı yeni olanaklarla çok daha fazla karmaşık yapısal özelliklere sahip örtülerin tasarlandığı görülmüştür.
- İncelenen kentsel mekan örtü örneklerinde genel olarak mekan-örtü ilişkisinde mekanın oluşumunu örtünün yönlendirdiği ve bunu da kentsel mekanın işlev, anlam ve bağlam olarak bulunduğu noktaya getireceği farklılığı tanımlayan bir konsept üzerinden yaptığı belirlenmiştir. Etkinlik-örtü ilişkisinde kentsel mekanın yaratıcı, kapsayıcı ve canlı olarak tanımlanmasını sağlayacak ve kullanıcı ile ilişkiyi maksimum düzeye çıkartacak etkinlik çeşitliliği ve esnek kullanımlara olanak sağlaması ön plana çıkmaktadır. Kentsel mekanın biçim-örtü ilişkisinde örtünün devasa boyut, dikkat çekici farklılık ya da benzerlikte biçim, özgün strüktür, renk, parlaklık, saydamlık, parçalı olmak, geçirgenlik, modülerlik gibi özelliklerle biçimlendiği görülmüştür.
- Örtünün görsel okunabilirliğindeki artışla kentsel mekân içinde simgesel duruma geldiği gözlemlenmiştir. Bu simgesel durum kentsel alan içinde yönümüzü bulmaya, mekânı tarif etmeye, mekânı bulmaya yardımcı olur. Bu simgeye dönüşme durumunun çevresel elemanların ayrılığı veya farklılığının örtüyü biçimlendirmedeki etkin rolünden kaynaklandığı bir başka önemli bulgudur. Buna örnek olarak biçimin armonik elemanların tekrarından oluşan karakter birliği ya da ekstrem boyut-doku ve renk farklılıkları ile kontrastlığın sağladığı egemenlikle oluşturulması verilebilir.
- Geleneksel örtüdeki ‘altında olma durumu’nun, yeni kentsel durumlara evrilmesi ile örtünün bir strüktürden ‘yapı’ olmaya doğru değişimi söz konusudur. Örtü artık tek fonksiyonlu değildir. Yapı olma, kendini yapıya dönüştürme, birleştirme, bağlama, ayırma, yaklaştırma, uzaklaştırma, tanımlama, yerine geçme, simgeleme gibi mekânı örtmekten başka işlevleri de üstlenmiştir.
- Bu değişim günümüzde örtünün tasarımında interdisipliner yaklaşımın etkisini ortaya koymaktadır. Öyle ki günümüzde bir mekân tasarımında mekân kadar insanı, çevreyi, topoğrafyayı, malzemeyi ve teknolojiyi de okuma, anlama ve yorumlama ihtiyacı oldukça ön plandadır. İnterdisipliner bir yaklaşımda bu durum, pek çok meslek disiplininin kendi bilgi birikimini mekan tasarımı alanına aktarmasına olanak sağlayacaktır. Bu interdisipliner yapı içerisinde peyzaj mimarları da kentsel açık mekân tasarımında diğer disiplinlerle etkileşimli bir noktada yer almak zorundadır. Bu yeni yeri doğru tanımlayabilmek mekânın çok boyutlu okunmasından geçmektedir.

Kaynaklar

- Bagneris, M., Motro, R., Maurin, B., Pauli, N. (2008), *Structural Morphology Issues in Conceptual Design of Double Curved Systems*. International Journal of Space Structures 23(2), 79–87.
- Çelebi, M.R. (2012). **Yapı Bilgisi**, İstanbul Kültür Üniversitesi, İKÜ Yayınevi, İstanbul.
- Erdönmez, M. E., & Akı, A. (2005). *Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri*. Megaron, 1(1), 67.
- Gehl J., 1970, **Life Between Buildings**, Gehl, New York: Van Nostrand Reinhold.
- Gür Ş., 2017, *Geleceğin Tasarlanmasında Bir Araç Olarak Transition*, (Ed.Nilgün Kuloğlu, Serap Durmuş Öztürk, Aslıhan Öztürk, Deniz Bayrak, Transition, in/at/one/and/over/under Space, Mimar Odası Trabzon Şubesi Yayınları, Ankara.
- Jencks, C. (2002). **The New Paradigm in Architecture: The Language of Post Modernism**. Yale University Press.
- Kuban, D. (2010). **Mimarlık Kavramları**. YEM Yayınevi, İstanbul.
- Lefebvre, H. (2014). **Mekânın Üretimi**. Işık. Ergüden (Çev.). İstanbul: Sel. (Orijinal basım tarihi 1974, İngilizce basım tarihi 1991).
- Norberg-Schulz, C., 1980, **Genius Loci**. Acedemy Editions, London, 6-12.
- Öztürk, S. Durmuş. (2017). *Bir Retorik Olarak Geçiş: Barselona'dan İki Pazar Yeri Örneği*. TMMOB Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Yayınları, pp. 62-79.

İnternet Kaynakları:

- URL-1: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/turkish/> (10.12.2018)
- URL-2: <https://www.ekoyapidergisi.org/sehrin-merkezinde-dev-ahsap-semsiye-metropol-parasol> (01.01.2019)
- URL-3: <https://www.arkitektuel.com/metropol-parasol/> (01.01.2019)
- URL 4: <https://en.socialdesignmagazine.com/mag/architettura/metropol-parasol-plaza-de-la-encarnacion-seville-spain-j-mayer-h-architects/> (01.01.2019)
- URL 5: <https://www.arkitektuel.com/metropol-parasol/#jp-carousel-2218> (01.01.2019)
- URL 6: <https://www.e-architect.co.uk/japan/fuji-kindergarten-ring-around-a-tree> (02.01.2019)
- URL 7: <https://www.dezeen.com/2017/10/02/fuji-kindergarten-tokyo-tezuka-architects-oval-roof-deck-playground/> (02.01.2019)
- URL 8: <https://www.egitimpedia.com/dunyanin-en-iyi-anaokulu/> (02.01.2019)
- URL 9: <http://www.arkitera.com/haber/1412/agacin-cevresinde-oyun-alani> (05.01.2019)
- URL 10: <https://tr.pinterest.com/pin/302585668698338637/> (05.01.2019)
- URL 11: <https://www.e-architect.co.uk/japan/fuji-kindergarten-ring-around-a-tree> (05.01.2019)
- URL 12: <https://www.arkitektuel.com/munih-olimpiyat-stadyumu/> (30.01.2019)
- URL 13: <http://veqol.itgo.com/bayernstad.html> (30.01.2019)
- URL 14: <https://www.arkitektuel.com/munih-olimpiyat-stadyumu/#jp-carousel-10652> (30.01.2019)

- URL 15: http://arch365bilgi.blogspot.com/2017/05/frei-otto-munih-olimpiyatstadyumu_3.html (30.01.2019)
- URL 16: <https://www.archdaily.com/892320/the-jay-pritzker-pavilion-gehry-partners> (01.03.2019)
- URL 17: <https://en.wikiarquitectura.com/building/jay-pritzker-pavilion-at-themillennium-park/> (01.03.2019)
- URL 18: <https://openhousechicago.org/sites/site/jay-pritzker-pavilion-at-millennium-park/> (01.03.2019)
- URL 19: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jay_Pritzker_Pavilion,_Chicago,_Illinois,_Estados_Unidos,_2012-10-20,_DD_03.jpg (19.01.2022)
- URL 20: https://www.archdaily.com/892320/the-jay-pritzker-pavilion-gehry-partners/5acd6488f197cce617000239-the-jay-pritzker-pavilion-gehry-partners-structure?next_project=no (01.03.2019)
- URL 21: <https://www.archdaily.com/516245/audemars-piguet-museum-big> (23.03.2019)
- URL 22: <https://www.lmh.international/project/ap-audemars-piguet-museum-switzerland/> (23.03.2019)
- URL 23: <https://www.archdaily.com/516245/audemars-piguet-museum-big/539adc58c07a803df40007fc-audemars-piguet-museum-big-photo> (23.03.2019)
- URL 24: <https://architizer.com/idea/1528368/> (23.03.2019)
- URL 25: <http://www.archtalent.com/projects/la-maison-des-fondateurs> (23.03.2019)
- URL 26: <https://www.archdaily.com/788446/cite-du-vin-xtu-architects> (02.04.2019)
- URL 27: <https://archello.com/project/mercat-dels-encants> (02.04.2019)
- URL 28: <https://architizer.com/projects/mercat-dels-encants/> (04.04.2019)
- URL 29: <https://www.publicspace.org/works/-/project/h078-mercat-dels-encants> (04.04.2019)
- URL 30: <http://b720.com/portfolio/mercat-dels-encants/> (04.04.2019)
- URL 31: https://www.publicspace.org/documents/220568/519857/52314H078_15.jpg/53364578-8124-1cfe-6262-37dd4a0ed7da?version=1.0&t=1525251606743 (04.04.2019)
- URL 32: https://b720.com/wp-content/uploads/2016/10/0806_mercet-les-encants_seccion-01.jpg (04.04.2019)
- URL 33: <https://v3.arkitera.com/g160-meclis-binalari.html?year=&alD=2840> (08.04.2019)
- URL 34: <https://pxhere.com/tr/photo/960243> (08.04.2019)
- URL 35: <https://pixabay.com/sk/photos/berlin-reichstag-dome-sklo-626537/> (08.04.2019)
- URL 36: <https://www.archdaily.com/775601/ad-classics-new-german-parliamentreichstag-foster-plus-partners> (08.04.2019)
- URL 37: <http://www.mimdap.org/?p=237> (12.04.2019)
- URL 38: <https://www.arkitektuel.com/louis-vuitton-vakfi/> (12.04.2019)

- URL 39: <https://www.archdaily.com/555694/fondation-louis-vuitton-gehry-partners> (17.04.2019)
- URL 40: <http://archisections.com/wp-content/uploads/2016/03/5-1.jpg>, 12.04.2019
- URL 41: <http://mimdap.org/2015/10/paris-louis-vitton-vakfy-merkezi-frank-gehry/> (17.04.2019)
- URL 42: <https://en.wikiarquitectura.com/building/santa-catarina-market/> (30.04.2019)
- URL 43: <https://senakocakaya.wordpress.com/2016/02/21/text-building-diagram-series-steel-market/santa-catarina-market-birds-eye-view/> (30.04.2019)
- URL 44: https://feedbackthesis.wordpress.com/ryan-withrow/case-study-2/santa-caterina_central/ (01.05.2019)
- URL 45: <https://en.wikiarquitectura.com/building/santa-catarina-market/#mercado-stacaterina-axo> (01.05.2019)
- URL 46: <https://www.archdaily.com/92935/moon-bridge-jaja-architects> (11.05.2019)
- URL 47: <https://www.designboom.com/architecture/jaja-architects-moon-bridge/> (11.05.2019)
- URL 48: <https://archello.com/project/the-moon-bridge> (11.05.2019)
- URL 49: <https://www.designbuild-network.com/projects/muse-du-louvre-paris/> (11.05.2019)
- URL 50: <https://www.archdaily.com/88705/ad-classics-le-grande-louvre-i-m-peii> (11.05.2019)
- URL 51: <https://en.wikiarquitectura.com/building/louvre-museum/> (11.05.2019)
- URL 52: <https://cityzore.s3.eu-central-1.amazonaws.com/product-images/guided.louvre.02.jpg> (19.01.2022)
- URL 53: <https://www.architecturerevived.com/symbolic-meaning-louvre-paris-france/> (11.05.2019)
- URL 54: http://www.billcannandesign.com/louvre_museum.html (11.05.2019)